Örnek Olay / Case Study

www.yuksekogretim.org

Yükseköğretim Dergisi
Journal of Higher Education (Turkey)

Sürdürülebilir Bir Kurumsal Akademik Arşiv Yönetimi: Doğuş Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi Deneyimi

Managing a Sustainable Institutional Repository: The Doğuş University Institutional Repository Experience

Sönmez Çelik[1], Ramazan Çelik[2]

[1]İbn Haldun Üniversitesi, Kütüphane ve Bilgi Merkezi, İstanbul
[2]MEF Üniversitesi Kütüphanesi, İstanbul

Özet

Bu çalışma, sürdürülebilir bir kurumsal akademik arşiv yönetimini Doğuş Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi deneyimi ile paylaşmak, bu konudaki girişimlere yardımcı olmak ve kurumsal akademik arşivlerin önemini vurgulamak üzere hazırlanmıştır. Çalışmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Bu çerçevede dünyada ve Türkiye'deki kurumsal akademik arşivler, harmanlama sistemleri ve Doğuş Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi uygulamaları üzerinde durulmuştur.

Anahtar sözcükler: Açık erişim, Doğuş Üniversitesi, DSpace, harmanlama, kurumsal akademik arşivler, kurumsal arşiv yazılımı, üst veri.

Abstract

This study was conducted to share the management of a sustainable institutional repository by exemplifying it with the experience of Doğuş University Institutional Repository, to help with initiatives in this area and to emphasize the importance of institutional repositories. The descriptive method was used in this study. The institutional repositories both in Turkey and in the world, data harvesting systems, and Doğuş University Institutional Repository experience are discussed.

Keywords: Doğuş University, data harvesting, DSpace, institutional repositories, institutional repository software, metadata, open access.

Online

Kurumsal arşivler, akademik bir kurumun entelektüel birikiminin saklandığı, korunduğu ve yayımlandığı bilgi sistemleridir (OpenAIRE, 2012, s. 419). Kurumsal akademik arşivler, bir kurum bünyesinde üretilen kitap, makale, tez, bildiri ve rapor gibi tüm akademik yayınları uluslararası standartlara uygun biçimde elektronik ortamda arşivlemeyi ve bunların etkisini artırmak için telif haklarına uygun olarak açık erişime sunmayı amaçlar. Öğretim üye ve görevlileri ile araştırmacıların bilimsel yayınlarının üniversitelerde ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığında derlenmesi ve arşivlenmesi 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile üniversitelere verilmiş bir görevdir. Kanunun 42/c maddesi[1] ile yayınların derlenmesi, 42/d maddesi[2] ile arşivlenmesi ve 12/c maddesi[3] ile bilim verilerinin söz, yazı ve diğer araçlarla yayılması istenmektedir (Yükseköğretim Kanunu, 1981). Dolayısıyla hangi mecrada olursa olsun bir üniversite adına üretilmiş yayınları kurumsal akademik arşivlerde telif hakkına uygun olarak arşivlemenin önünde hiçbir engel bulunmamaktadır. Ayrıca "bilim verilerini yaymak"[4] yükseköğretimin amaçlarından olduğuna göre, arşivlenen bu yayınları telif haklarına uygun olarak açık erişime sunmak da yükseköğretim kurumlarının görevidir.

Kurumsal akademik arşivlerde, yayınlar arşivlenirken dikkat edilmesi gereken en önemli husus erişim şeklinin belirlenmesidir. Yani arşivlenen yayın, *açık erişim*, *ambargolu erişim*, *sınırlı erişim* veya *kapalı erişim* seçeneklerinden uygun olanı ile

[1] "Her öğretim elemanı, bilimsel araştırmalarının, yayınlarının ve verdiği dersleri ile yönettiği seminerlerin ve uygulamaların listesini, yurt içinde ve dışında yapılan bilimsel kongrelerdeki tebliğlerin birer örneğini, bağlı bulunduğu birim yöneticisinin aracılığıyla rektörlüğe sunmak zorundadır. Yayımlanmayan eserlerin daktilo ile yazılmış birer kopyası verilir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun eser sahibine tanıdığı haklar saklıdır."

[2] "(Değişik: 17/8/1983 - 2880/23 md.) Öğretim elemanlarının bilimsel yayınları için üniversitelerde ve Yükseköğretim Kurulunda özel arşiv tutulur."

[3] Türk toplumunun yaşam düzeyini yükseltici ve kamuoyunu aydınlatıcı bilim verilerini söz, yazı ve diğer araçlarla yaymak."

[4] "Yükseköğretim kurumları olarak yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak, yurt içi ve yurt dışı kurumlarla iş birliği yapmak suretiyle bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek, evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmaktır."

İletişim / Correspondence:
Sönmez Çelik
İbn Haldun Üniversitesi,
Kütüphane ve Bilgi Merkezi,
Başakşehir, İstanbul
e-posta: snmzclk@gmail.com

Yükseköğretim Dergisi / Journal of Higher Education (Turkey), Çevrimiçi Erken Baskı / Online Preprint Issue. © 2019 Deomed
Geliş tarihi / Received: Eylül / September 12, 2017; **Kabul tarihi / Accepted:** Nisan / April 3, 2018
Bu çevrimiçi makalenin atıf künyesi / Please cite this online article as: Çelik, S. ve Çelik, R. (2019). Sürdürülebilir bir kurumsal akademik arşiv yönetimi: Doğuş Üniversitesi akademik arşiv sistemi deneyimi. *Yükseköğretim Dergisi*, doi:10.2399/yod.18.020

ORCID ID: S. Çelik 0000-0002-3973-4664; R. Çelik 0000-0002-6509-3071

deomed

arşivlenmelidir. Bir yayının kurumsal akademik arşivde arşivlenmesi telif hakkı sahibinin 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan doğan haklarını engellemez.

Akademik çıktıların uzun süreli saklandığı kurumsal akademik arşivler; kuruma ait yayınların uluslararası standartlarda arşivlenmesini, harmanlanma sistemlerince harmanlanmasını ve araştırmacıların erişimine sunulması için alt yapıyı sağlar. Açık erişim, bilginin hızlı bir şekilde, daha çok kişiye engelsiz ulaşması, yayınlara kolay erişim ayrıcalığının sağlanması, daha önce aynı konuda yapılan çalışmaların belirlenmesi, yayınlara daha çok atıf yapılmasının sağlanması ile araştırmacıların ve kurumların saygınlıklarının artmasını sağlar. Öte yandan açık erişim, finansal ve yasal engelleri ortadan kaldırarak bilimsel bilgiyi özgürleştirir, adil kullanım hakkı sağlar. Bu araştırma ile sürdürülebilir bir kurumsal akademik arşiv yönetiminin Doğuş Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi deneyimi ile paylaşılması, bu konudaki girişimlere yardımcı olunması amaçlanmıştır.

Türkiye'de Kurumsal Akademik Arşivlerin Gelişimi

Günümüzde pek çok üniversite, misyonunu ve vizyonunu; "bilimsel bilgi üretiminde mükemmele ulaşabilmek ve üretilen bu bilginin ulusal/uluslararası alanda yeni ürünler ve hizmetler ortaya konulmasında öncülük etmesini sağlayabilmek" (ANKOS, 2016a) çerçevesinde oluşturmuştur. Bu nedenle, akademisyenlerin ve araştırmacıların üretmiş oldukları bilimsel bilgi, diğer meslektaşları tarafından telif hakları, bilimsel etik kuralları ve ulusal güvenlik ilkeleri dikkate alınarak özgürce erişilebilir olmalıdır. Ancak ülkemizde üretilen akademik çıktıların çoğuna erişebilmek mümkün olmadığı gibi bu çıktıların tespitinde de güçlükler yaşanmaktadır. Bu engelleri ortadan kaldırmak amacı ile bilimsel yayınların tam bir sürümü açık erişim ve uzun süreli arşivlemeye imkan verecek şekilde kurumsal akademik arşivlerde arşivlenmelidir (Akbaytürk Çanak vd., 2014).

Bilginin daha çok kullanıcıya engelsiz ulaşmasını sağlayan alt yapılardan olan kurumsal akademik arşivlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Kurumsal akademik arşivlerde, ağırlıklı olarak bu girişimin amacına uygun olarak açık kaynak kodlu yazılımlar kullanılmaktadır. Şekil 1'de kurumsal arşivlerin ülkelere göre dağılım oranları verilmiştir. Burada görüleceği üzere, ilk sıralarda yer alan ve kurumsal arşivlerin önemli bir oranını oluşturan gelişmiş ülkelerin, kurumsal arşiv çalışmaları ile de ön plana çıkması çok anlamlıdır.

Şekil 2'de kurumsal arşivlerde kullanılan yazılımların dağılım oranları verilmiştir. Burada görüleceği üzere kurumsal arşivlerin %58'i DSpace ve EPrints yazılımlarını kullanmaktadır. Bu yazılımların tercih edilme nedenlerinin başında, açık kaynak kodlu, standartlara uygun, kurum ihtiyaçlarına göre özelleştirilebilir, tüm yayın türlerinin arşivlenebilir ve güçlü bir topluluğunun olması gibi özellikler bulunmaktadır.

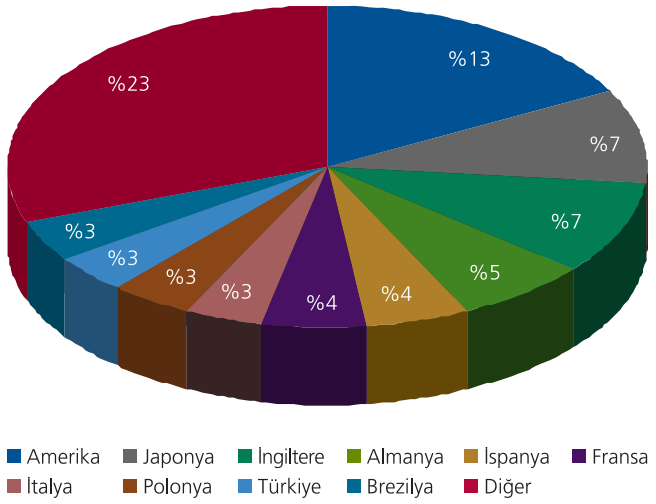

Şekil 1. Ülkelere göre kurumsal arşivler (*Kaynak:* OpenDOAR, 2016).

Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS), açık erişim girişiminin ve dolayısıyla kurumsal akademik arşivlerin Türkiye'de gelişmesine öncülük etmektedir. Bu çerçevede, Türkiye'deki açık erişim çalışmalarına yönelik girişimlerde bulunmak, girişimlere destek olmak, önerilerde bulunmak, örnek uygulama ve eğitimler yapmak, çalışmalarda edinilen tecrübeleri paylaşmak, açık erişim çalışmalarını araştırma kurumları ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının gündemine taşımak amacıyla ANKOS çatısı altında, 2006 yılında Açık Eri-

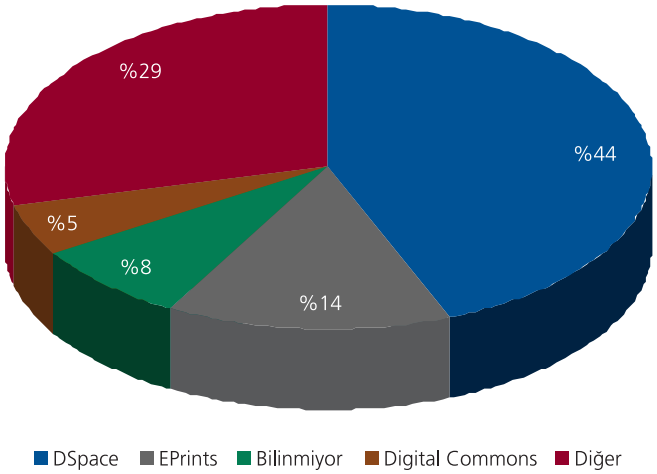

Şekil 2. Kurumsal arşivlerde yazılım tercihi (*Kaynak:* OpenDOAR, 2016).

Online

Tablo 1. Türkiye'deki kurumsal arşivlerin durumu.

Kayıtlı Olduğu Servis	Açıklama	Kayıtlı	Toplam
Handle / DOI	Ortak bir kayıt servisi tarafından verilen tekil kaynak erişim adresidir.	49	143
OAI	Veri sağlayıcıların listelendiği bir dizindir.	21	143
BASE	Kurumsal arşivlerin içeriğini harmanlayan ve içeriğinde arama yapılmasını sağlayan bir servistir.	30	143
OpenDOAR	Dünyadaki kurumsal arşivleri listeleyen bir dizindir.	75	143
ROAR	Kurumsal arşivlerin içeriğini harmanlayan ve içeriğinde arama yapılmasını sağlayan bir servistir.	43	143
OpenAIRE	Avrupa'daki açık erişim uygulamalarını destekleyen ve kurumsal arşivlerin içeriğinde toplu arama yapılmasını sağlayan bir servistir.	27	143
Türkiye Akademik Arşivi	Türkiye'deki kurumsal arşivleri harmanlayan ve içeriğinde arama yapılmasını sağlayan ulusal harmanlama sistemdir.	61	143
ROARMAP[11]	Arşivleme politikalarını / yönergelerini listeleyen rehberdir.	41	89*
DSpace User Registry	DSpace yazılımını kullananların listelendiği bir sayfadır.	69	132**

*Türkiye'de açık erişim politikası olan kurum sayısı.**Türkiye'de DSpace kullanan kurum sayısı.

şim ve Kurumsal Arşivler (AEKA) adıyla bir çalışma grubu kurmuştur (ANKOS, 2016 b).

ANKOS AEKA Çalışma Grubu, Türkiye'de üretilen akademik çıktıların tespit edilmesi, OAI-PMH *(Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting* - Açık Arşivler Girişimi Üst Veri Harmanlama Protokolü) standartlarına uygun yazılımlar ile arşivlenmesi, uzun süreli korunması, erişilebilir hale getirilerek bilim dünyasının hizmetine sunulması ve ulusal bir harmanlama sisteminin kurulması konusundaki Açık Erişim Projesini, 2014 yılında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına sunarak önemli bir başarıya imza atmıştır. Türkiye'nin akademik performansını ölçecek ve akademik haritasını ortaya çıkaracak bu proje önerisi üzerine Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı 08.01.2014 tarihinde, konu uzmanlarından oluşan Yükseköğretim Kurulu Kurumsal Arşivler ve Açık Erişim Çalışma Grubu'nu (YÖK KAAE) kurmuştur. YÖK KAAE Çalışma Grubu, Yükseköğretim Kurulu Başkanının da katılımıyla ilk toplantısını 13.01.2014 tarihinde yapmış ve bu toplantıda Yükseköğretim Akademik Arşiv Projesinin (YAAP) çerçevesini belirleyerek bir eylem planı oluşturmuştur. İki önemli bileşeni olan projenin ilk aşaması, Türk Yükseköğretim Sisteminin ürettiği bilimsel tüm çıktıların, üniversiteler tarafından oluşturulacak kurumsal akademik arşivler aracılığı ile toplanması, düzenlenmesi, uzun süreli saklanmasından; ikinci aşaması ise merkezi olarak harmanlanarak ulusal ve uluslararası tüm kullanıcıların erişimine sunulmasından oluşmaktadır (Turkish OpenAIREplus Help Desk, 2014; YÖK, 2014).

ANKOS AEKA Çalışma Grubu tarafından YÖK'e sunulan Açık Erişim Projesinin her iki aşamasında da önemli mesafe kaydedilmiştir ve 2016 yılı Aralık ayı verilerine göre 143 üniversitede kurumsal akademik arşiv kurma çalışması yapılmıştır. Projenin birinci aşaması ile ilgili çalışmaların detayı Tablo 1'de verilmiştir. Çalışmaların yarıya yakını girişim aşamasında kalsa da 60'tan fazla kurumsal akademik arşiv harmanlanabilir nitelikte veri içermektedir. Tablo 1'de görüleceği üzere Türkiye'de 2016 Aralık ayında 49 kurumsal akademik arşiv tekil kaynak erişimi sağlayan Handle / DOI[5] sistemlerine üyedir. 21 kurumsal arşiv OAI[6] listesinde, 30 kurumsal arşiv BASE[7] harmanlama sisteminde, 75 kurumsal arşiv OpenDOAR[8] rehberinde, 43 kurumsal arşiv ROAR[9] rehberinde, 27 kurumsal arşiv OpenAIRE[10] harmanlama sisteminde listelenmektedir. Türkiye Akademik Arşivinde harmanlanabilen kurumsal arşiv sayısı ise 61'dir (ANKOS, 2016c).

Türkiye'deki kurumsal akademik arşivlerin yıllara göre artış durumu Şekil 3'te, açık erişim politikası veya yönerge sayısının yıllara göre dağılımı ise Şekil 4'te verilmiştir. Her iki şekilde de görüleceği üzere 2014 yılındaki hızlı artışın nedeni, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının Açık Erişim Projesini sahiplenerek 19957 sayı ve 02.04.2014 tarihli yazı ile

[5] Digital Object Identifier
[6] Open Archives Intitiative
[7] Bielefeld Academic Search Engine
[8] Directory of Open Access Repositories
[9] Registry of Open Access Repositories
[10] Open Access Infrastructure for Research in Europe
[11] Registry of Open Access Repository Mandates and Policies

Online

üniversitelere çerçeve politika göndermesi ve kurumsal akademik arşiv kurmaları konusundaki yazısıdır. İlgili yazı ve devamında yapılan çalışmalar sonucunda kurumsal akademik arşivlerin sayısı 143'e, politika sayısı ise 89'a yükselmiş; ayrıca açık erişim konusundaki farkındalığa katkı sağlanmıştır. Ancak, 143 kurumda kurumsal arşiv olmasına rağmen bunların yarıya yakını sadece sistem kurulumundan ibarettir. 89 kurumun açık erişim politikası olmasına karşın aktif olan kurumsal arşiv sayısı ise 70 civarındadır. Bu durum, farkındalığın beklenen düzeye ulaşmadığını göstermektedir.

Aktif olan kurumsal akademik arşivlerimizdeki kayıt sayısı hızla artmaktadır. Aralık 2016 tarihi itibariyle kurumsal akademik arşivlerimizde harmanlanabilen 155.000'den fazla kayıt vardır. Kurumsal akademik arşivlerindeki kayıt sayısı bakımından ilk 20'ye giren kurumlar Tablo 2'de verilmiştir. Tablo 2'den de görülebileceği üzere, yayın sayıları oldukça düşüktür. Bunun nedeni ise kurumsal akademik arşiv çalışmalarının yeni olmasıdır. Geriye dönük yayınların da belli bir plan dâhilinde kurumsal akademik arşivlere eklenmesi ve tüm üniversitelerin kurumsal akademik arşiv çalışmalarına başlamasıyla kayıt sayısı hızla artacaktır.

Yükseköğretim Kurulu'na (YÖK) sunulan Açık Erişim projesinin ikinci aşaması, kurumsal akademik arşiv içeriklerinin merkezi bir sistemle harmanlanarak araştırmacıların erişimine açılmasıdır. Teknik altyapısının daha uygun olması nedeniyle harmanlama projesini Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) üstlenmiştir. Bu çerçevede, 2012'den bu yana her yıl yapılan ulusal açık erişim etkinliklerinin yanı sıra, dünyada yaşanan hızlı değişimi takip etmek ve bu konuda ulusal politikalar oluşturmak amacıyla TÜBİTAK Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) tarafından 2015 yılında Açık Bilim Danışma Komitesi oluşturulmuştur. Merkezi harmanlama sisteminin kurulması, komitenin yaptığı çalışmaların başında gelmektedir.

Türkiye'deki kurumsal akademik arşivlerde bulunan bilimsel içeriğe, merkezi bir harmanlama sistemi üzerinden erişilebilmesi için ANKOS AEKA grubu tarafından yürütülen çalışmalar, Açık Bilim Danışma Kurulunun desteğiyle uygulamaya konulmuştur. Merkezi harmanlama sisteminin beta sürümü Türkiye Akademik Arşivi adıyla 20 Ekim 2016 tarihinde TÜBİTAK ev sahipliğinde gerçekleştirilen Açık Erişim 2016 Konferansı'nda tanıtılmıştır. Söz konusu sistemin beta sürümü, http://arsiv.ulakbim.gov.tr/ adresinde yayın yapmaktadır. Aralık 2016 tarihi itibari ile sistemde 60 kurumsal akademik arşivden harmanlanan 155 bin civarında ve DergiPark içeriğinden harmanlanan yaklaşık 145 bin civarında olmak üzere toplam 300 binden fazla kayıt vardır.

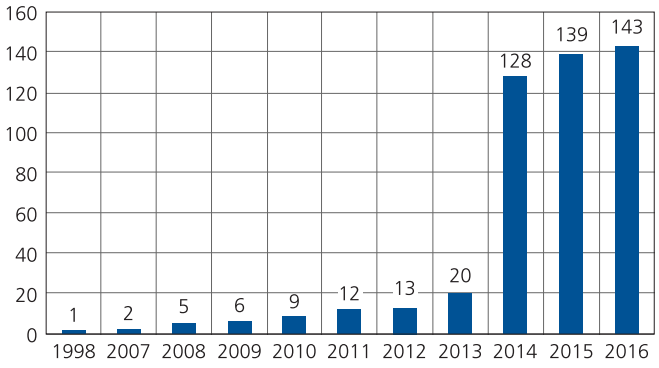

Şekil 3. Türkiye'de yıllara göre kurumsal arşivlerin sayısı.

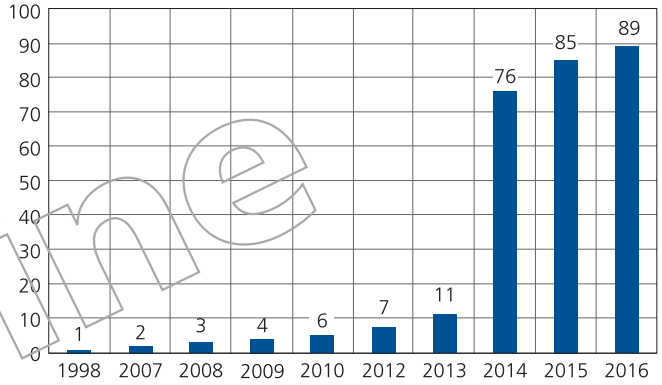

Şekil 4. Türkiye'de yıllara göre açık erişim politikası sayısı.

Tablo 2. Kurumsal akademik arşivlerdeki kayıt sayısı.

S. N.	Kurumsal akademik arşiv	Kayıt sayısı
1	İstanbul Şehir Üniversitesi	36.780
2	Ankara Üniversitesi	26.199
3	Bilkent Üniversitesi	21.347
4	İstanbul Teknik Üniversitesi	11.378
5	Sabancı Üniversitesi	8.423
6	İnönü Üniversitesi	4.124
7	Marmara Üniversitesi	4.056
8	Afyon Kocatepe Üniversitesi	3.545
9	Doğuş Üniversitesi	2.442
10	Adnan Menderes Üniversitesi	2.414
11	Doğu Akdeniz Üniversitesi	2.321
12	Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi	2.284
13	TBMM	2.257
14	Hacettepe Üniversitesi	2.246
15	İYTE	2.117
16	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	1.989
17	Trakya Üniversitesi	1.711
18	İstanbul Ticaret Üniversitesi	1.582
19	İstanbul Kültür Üniversitesi	1.330
20	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	1.213

Kaynak: TÜBİTAK ULAKBİM, 2016.

Online

Türkiye Akademik Arşivi, kurumsal akademik arşiv içeriklerine erişimi kolaylaştıracak ve kurumsal akademik arşiv içeriklerinin belli bir standarda kavuşmasına da katkı sağlayacaktır. Kurumsal akademik arşiv uygulamaları konusunda, tecrübeli ve yetişmiş kütüphaneci eksikliğinden kaynaklı sorunlar vardır. Her ne kadar ANKOS AEKA ve gönüllüler tarafından gerekli dokümanlar ve destek sağlansa da bu sorunların giderilebilmesi için meslektaşların daha fazla eğitime ihtiyacı vardır. Sorunlara çözüm üretmek için ANKOS Akademi Çalışma Grubu "Açık Erişim ve DSpace" adıyla ANKOS Akademi eğitimleri çerçevesinde iki dönem halinde bu konuda eğitim gerçekleştirmiştir. 2015 yılında gerçekleştirilen birinci dönem eğitimlerinde 10 kişi, 2016 yılında gerçekleştirilen ikinci dönem eğitimlerinde ise 15 kişi olmak üzere toplam 25 kurumsal akademik arşiv yöneticisine onar saatlik eğitim verilmiştir (Çimen vd., 2016). Bu eğitimlerin belli periyotlarda devam etmesi, kurumsal arşiv uygulaması konusundaki deneyimlerin çeşitli mecralarda paylaşılması yararlı ve gerekli görülmektedir.

Doğuş Üniversitesi Kurumsal Akademik Arşiv Sistemi Deneyimi

Doğuş Üniversitesinde üretilen akademik çıktıların (kitap, makale, bildiri, tez, teknik rapor, fotoğraf, harita, ön baskı, ders notu, veri setleri, görsel materyaller vb.) tespit edilmesi, OAI-PMH standartlarına uygun bir yazılım ile arşivlenmesi, uzun dönem korunması, erişilebilir hale getirilerek bilim dünyasının hizmetine sunulması, ulusal ve uluslararası harmanlama sistemlerine veri sağlanması çalışmalarına Ekim 2011 yılında başlanmıştır. Sistemin kurulumu ve yönetimi için Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi Müdürlüğü görevlendirilmiştir.

Kurumsal akademik arşiv içeriklerinin uluslararası düzeyde belli platformlarda harmanlanabilmesi için OAI standartlarına uygun olarak arşivlenmesi çok önemlidir. Doğuş Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi (DSpace@Doğuş) için uluslararası standartlara uygun, açık kaynak kodlu bir yazılım (Baudoin ve Branschofsky, 2003) olan DSpace tercih edilmiştir. Sistem üzerinde gerekli özelleştirmeler yapılmış ve Türkçeye çevrilmiştir. Yapılan çeviri DSpace topluluğuyla paylaşılarak sistemin dağıtım paketlerine ekletilmiştir. Öte yandan yapılan özelleştirme ve uygulamalarda elde edilen deneyimlerin tamamı örnekleriyle birlikte Açık Hava Kütüphanesi[12] adlı site üzerinden paylaşılmıştır. Türkiye'de örnek bir kurumsal akademik arşiv uygulaması yaratmak amacıyla çalışmaları titizlikle yürütülen DSpace@Doğuş http://openaccess.dogus.edu.tr adresinde yayın yapmaktadır.

Doğuş Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi, 2011 yılında yapılan inceleme ve yazılım seçiminin ardından Ocak 2012'de eArşiv@Doğuş adıyla DSpace 1.7.0 sürümü üzerinden faaliyetine başlamıştır. Sistem, yazılımın orijinal dokümantasyonu (Duraspace, 2014) takip edilerek Ubuntu işletim sistemi üzerine kurulmuştur. Şubat 2012'de yazılımın uygulama web arayüzünde gerekli görülen özelleştirmeler yapılmış ve dil dosyaları Türkçeye çevrilmiştir. Mart 2012'de sistemin kullanımı üzerinde çalışılarak deneme amaçlı veri girişleri yapılmıştır. Nisan 2012'de akademisyenlere yardımcı olmak üzere kullanım rehberi hazırlanmış ve sistem üzerinden kullanıma sunulmuştur. Mayıs–Haziran 2012'de Doğuş Üniversitesi çalışanlarına sistemin tanıtımı ve kullanımı konusunda eğitim verilmiştir. Örnek politikalardan yararlanılarak hazırlanan "Doğuş Üniversitesi eArşiv Politikası", 16.11.2012 tarihinde Rektörlükçe onaylanmıştır (Doğuş Üniversitesi, 2012). eArşiv@Doğuş, Ocak 2013'te OAI, Temmuz 2013'te OpenDOAR ve ROAR rehberlerine, Ağustos 2013'te OpenAIRE harmanlama sistemine kabul edilmiştir.

Erasmus programı çerçevesinde, 2014 yılı Mart ayında Portekiz'e gidilerek Universidade do Minho'nun kurumsal akademik arşiv sistemi RepositóriUM ile Portekiz ulusal harmanlama sistemi RCAAP *(Repositório Científico de Acesso Aberto de Portugal)* incelenmiştir. eArşiv@Doğuş, Mayıs 2014'te DSpace@Doğuş adıyla DSpace 4.1 sürümü üzerinde yeniden yapılandırılmıştır. OpenDOAR, ROAR ve OAI rehberleri ile OpenAIRE harmanlama sistemindeki kayıtlar yeniden yapılandırma çerçevesinde güncellenmiştir. Sistemde kaydı yapılan dokümanlara tekil bir belirleyici ile erişim sağlanması için Haziran 2014'te Handle[13] üyeliği yapılmıştır.

Doğuş Üniversitesi eArşiv Politikası, Yükseköğretim Akademik Arşiv Projesi[14] çerçevesinde elden geçirilerek Doğuş Üniversitesi Açık Erişim Yönergesine dönüştürülmüştür. Yönerge, Doğuş Üniversitesi Senatosunun 17.07.2014 tarihli toplantısında kabul edilmiş ve 24.07.2014 tarihli Mütevelli Heyet onayıyla yürürlüğe girmiştir (Doğuş Üniversitesi, 2014). Yönerge Ağustos 2014'te, arşivleme politikalarının listelendiği ROARMAP'e kayıt ettirilmiştir. DSpace@Doğuş ile ilgili süreçleri adım adım gösteren zaman çizelgesi Şekil 5'te verilmiştir.

Temmuz 2016 tarihinde sistemin yeni özelliklerinin kullanılabilmesi ve daha kaliteli hizmet verilebilmesi için DSpace 5.5 sürümüne yükseltilen DSpace@Doğuş ile Doğuş Üniversitesinin her türlü akademik çıktısını uluslararası standartlarda derleyerek bir kurumsal akademik arşiv oluşturulması ve

[12] http://www.sonmezcelik.net/
[13] http://www.handle.net/
[14] http://acikerisim.yok.gov.tr/

Online

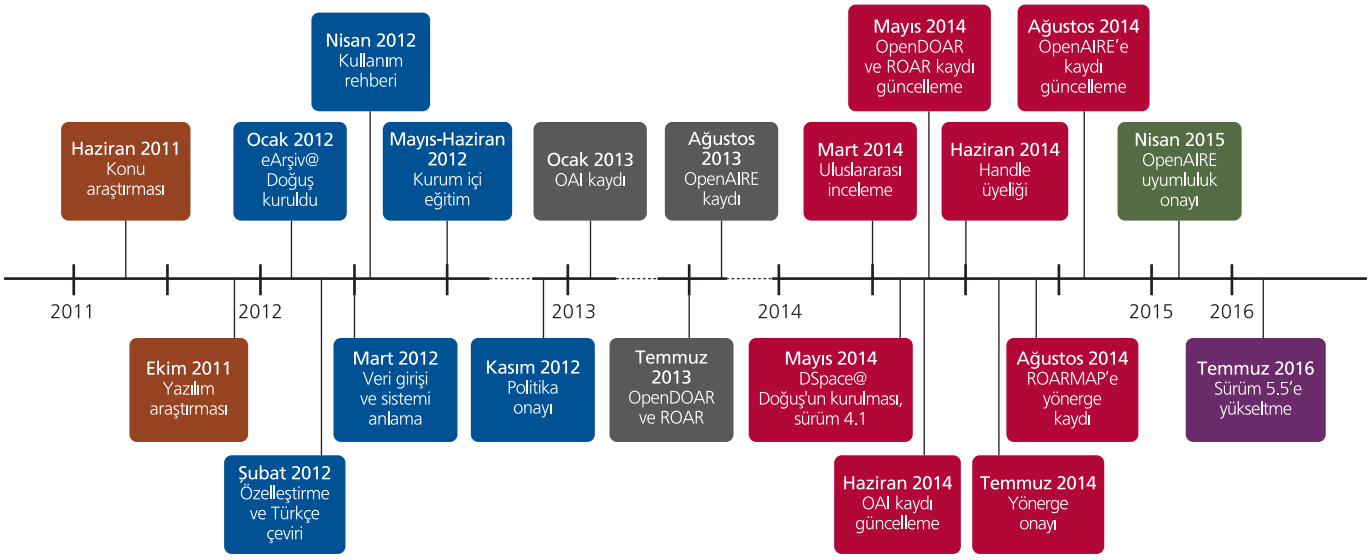

Şekil 5. DSpace@Doğuş'un zaman çizelgesi.

içeriğinin telif haklarına göre açık erişime sunulması amaçlanmıştır. Diğer bir ifadeyle DSpace@Doğuş'un amacı, Doğuş Üniversitesi adresli yayınlara erişimi kısıtlayan sorunların giderilmesi, bilgi teknolojilerinin imkânlarından yararlanarak yeni bir sistem oluşturulması, Doğuş Üniversitesi'nin ve çalışanlarının daha iyi tanınmasının sağlanması ve dolayısıyla saygınlığının artırılmasıdır. DSpace@Doğuş'un sağlayabileceği yararlar iki başlık altında özetlenebilir:

- **Kurumsal yararları:** Üniversitede yürütülen her türlü akademik faaliyetin bilimsel, toplumsal ve ekonomik ilişkisini ortaya koyarak üniversitenin değerini artıran bir uygulamadır. Bu çerçevede:
  - Üniversitenin görünürlüğünü ve saygınlığını artırır
  - Üniversitenin desteklediği çeşitli tanıtım ve araştırma sonuçlarına erişim sınırlamasını ortadan kaldırır
  - Üniversitenin desteklediği araştırmaları tekrar ücret ödeyerek ticari kaynaklardan satın almasını önler
- **Bireysel yararları:** Son yıllarda yapılan araştırmalar, tüm bilim dallarında, erişilebilir bilgi kaynaklarının, geleneksel yollarla sağlanan faydalarla karşılaştırıldığında 2–3 kat daha etkili sonuçları olduğunu göstermektedir (Coşkun, Bayram, Holt ve Karasözen, 2007, s. 2). Dolayısıyla DSpace@Doğuş:
  - Araştırma sonuçlarına ücretsiz ve hızlı erişim sağlar
  - Bilgi kaynaklarının daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlayarak araştırmanın etkisini artırır
  - Bilgi kaynaklarının başka araştırmalara temel oluşturmasına aracılık eder
  - Araştırmaların tekrarını önler

Kurumsal akademik arşiv içeriklerinin belirlenmesi için genel olarak kurumsal ve bireysel arşivlemeye yönelik içerik ilkeleri izlenir. Bu çerçevede, DSpace@Doğuş'un ilkeleri şu şekilde ifade edilebilir:

- **Kurumsal akademik arşivlemeye dayalı içerik ilkeleri:** Üniversitenin sahip olduğu ve / veya bünyesinde üretilmiş bilgi kaynaklarının elektronik ortama aktarılarak arşivlenmesidir. Kurumsal akademik arşivlemeye dayalı içerik dokümanları şu şekilde sıralanabilir:
  - Üniversitenin yayınladığı dergiler, kitaplar, raporlar vb.
  - Kartografik materyaller, nadir koleksiyonlar vb.
  - Video, ses kaydı gibi görsel materyaller
  - Öğretim materyalleri
- **Bireysel arşivlemeye dayalı içerik ilkeleri:** Öğretim elemanlarının veya diğer personelin bilimsel dergilerde ya da kongre, konferans gibi farklı ortamlarda yayımladıkları çalışmalarının birer kopyasının DSpace@Doğuş'ta arşivlenmesi ile oluşan içeriktir. DSpace@Doğuş'ta öncelikli olarak, dergi ve konferans kitaplarında yayımlanmamış, yayımlanmak için kabul almış yayınlara yer verilir. Bu tür yayınların, kabul edildikten hemen sonra akademik arşiv sistemine konulmaları, diğer araştırmacılar tarafından okunarak atıf almaları açısından büyük önem taşımaktadır; çünkü birçok bilim dalında makalelerin dergilerde yayımlanması uzun zaman alabilmektedir (Al ve Şencan, 2016, s. 458). DSpace@Doğuş'ta kişisel arşivlemeye dayalı içerik dokümanları şunlardır:
  - Bilimsel dergilerde yayımlanmış makaleler
  - Yayımlanma aşamasında olan makaleler

Online

- Yüksek lisans ve doktora tezleri
- Bildiri ve sunumlar
- Seminer metinleri
- Teknik notlar
- Proje çalışmaları
- Kitaplar
- Kitap içindeki bölümler
- Ödüllü çalışmalar
- Patent belgeleri
- Raporlar
- Açık ders materyalleri
- Afiş, video kaydı vb.

Doğuş Üniversitesi adresli tüm yayınlar, Doğuş Üniversitesi Açık Erişim Yönergesi hükümleri gereğince DSpace@Doğuş'ta arşivlenir (Doğuş Üniversitesi, 2014). Arşivlenen yayınların DSpace@Doğuş üzerinden açık erişime sunulabilmesi için yazarın veya Doğuş Üniversitesinin, yayının telif hakkına sahip olması gerekir. DSpace@Doğuş'ta arşivlendiği halde telif hakkı üçüncü kişi veya kurumlarda olan yayınların tam metinleri açık erişime kapalı tutulur. Ancak araştırmacıların sistem üzerinden yayının yazarına istek göndermesi sağlanır.

DSpace@Doğuş'ta iş akış süreci, DSpace sisteminin yapısına uygun olarak (Kurtz, 2010) arşivleme ve arşivleme sonrası olmak üzere iki adımdan oluşur:

- Arşivleme: DSpace@Doğuş'ta arşivlenecek bilgi kaynağının yazarı tarafından üst verisinin oluşturularak dosya/dosyalarının yüklenmesidir. Arşivleme aşaması, üst veri toplama, dosya yönetimi ve yayım iznini içerir. Üst veri toplama, belirlenen standarttaki veri kaydına göre yayının künye bilgilerinin DSpace@Doğuş veri giriş formlarına girilmesi; dosya yönetimi ise en basit anlatımı ile çalışmanın elektronik kopyasının bu kayda eklenmesidir. Yayım izni ise, yazarın söz konusu yayını elektronik ortamda herkesin erişimine sunma hakkıdır.
- Arşivleme sonrası: Yazarın, çalışmasının elektronik kopyasını DSpace@Doğuş'a yükleme işlemini yapmasından sonra, yayının araştırmacıların erişimine açıldığı süreçtir. Bu süreçte DSpace@Doğuş yöneticileri tarafından bazı işlemler yapılır. Bunlar:
  - Kaynağın üst verisinin kontrolünün yapılması
  - Üst veriye gerekli görülen eklemelerin yapılması
  - Üst veriye eklenen dosyanın doğruluğu ve biçiminin kontrolünün yapılması
  - Yayım izni kontrolünün yapılması
  - Erişim sınırlamalarının düzenlenmesidir

DSpace yazılımı, varsayılan kurulumunda kayıt girişi için DC (Dublin Core) alanlarını içeren geleneksel bir veri giriş formu içerir. DSpace@Doğuş'ta içerik sağlayıcıların kayıt sürecinde işini kolaylaştırmak bakımından geleneksel forma yerel uygulamalar için eklemeler yapılmıştır. Ayrıca, tez, rapor, kitap ve fon desteği (OpenAIRE ve TÜBİTAK) alınan yayınlar için özel veri giriş formları oluşturulmuştur. Formlar Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanarak Açık Hava Kütüphanesi adlı site üzerinden paylaşıma açılmıştır. Bu düzenleme ile makale kaydı yapılırken makale kayıt formu, tez kaydı yapılırken tez kayıt formu, kitap kaydı yapılırken kitap kayıt formu, rapor kaydedilirken rapor kayıt formu açılır. Sistem üzerinde istenildiği kadar yayın türüne göre veri giriş formu oluşturulabilmektedir. Veri giriş formları, DC alanları dikkate alınarak mantıksal bir düzende oluşturulmuş, gerekli görülen alanlar tekrarlanabilir şekilde yapılmıştır. Ayrıca her veri giriş formuna bibliyografik künyenin yazılabileceği atıf alanı eklenmiştir. Hazırlanan formlar ile kaynağa ait üst veriler ayrıntılı olarak girilebilmekte ve atıf alanı istenen atıf biçimine göre düzenlenebilmektedir. Böylece içerikten yararlanan araştırmacılar ilgili yayınların atıf bilgilerini kolayca çalışmalarına aktarabilmektedirler.

DSpace'de varsayılan veri girişi, üst veri türüne göre gruplara ayrılmıştır ve yayınla ilgili başlangıç soruları, dosya yükleme, telif hakkı ve onaylama adımları da dâhil olmak üzere yedi ayrı adımdan oluşmaktadır. Arzu edilirse bu adımların tamamı veya bazıları birleştirilebilmekte veya kullanıma kapatılabilmektedir. Bu düzenleme, kurumun politikasına göre belirlenmektedir. Dosya yükleme adımında tam metne erişim kısıtlanacaksa, kısıtlama tarihi girilmesi gerekmektedir. Belirtilen tarih geldiğinde ise sistem tam metni otomatik olarak erişime açmaktadır.

DSpace@Doğuş'ta oluşturulan tüm bölümlere bölüm yöneticisi, koleksiyonlara ise koleksiyon yöneticisi ve editör ataması yapılmaktadır. Bu yolla, bölüm yöneticisi bölüme ilişkin politikaları belirleyebilmekte, koleksiyon yöneticisi ise koleksiyon içeriğini kontrol altında tutabilmekte, editör yetkilendirmesi ile de koleksiyona yapılan gönderiler uzman bir kişinin kontrolünden geçtikten sonra yayımlanabilmektedir.

DSpace@Doğuş'ta bölüm ve koleksiyon yetkilendirmeleri için "Gruplar" seçeneği kullanılmaktadır. Açılan her koleksiyona "Kütüphane Gönderici Grubu" ve ilgili bölümün gönderici grubu atanmaktadır. Grup seçeneği ile belli bir birim veya bölümdeki göndericiler bir grupta toplanmaktadır. Örneğin, Mühendislik Fakültesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümünde görevli akademisyenler "MF Bilgisayar Mühendisliği Gönderici Grubu" adı altında listelenmekte ve ilgili oldukları koleksiyonlara bu grup gönderici olarak atanmaktadır. Gruba eklenen

Online

üyeler, grubun yetkili olduğu koleksiyonda mevcut grup üyeleri ile aynı yetkiyi almakta; gruptan çıkarılan üyelerin yetkileri ise iptal edilmiş olmaktadır.

Yayınların Tespiti

DSpace@Doğuş'a kayıt girişi, her ne kadar akademisyenlerin görevi olsa da bu konuda henüz istenilen başarıya ulaşıldığı söylenemez. Ancak kurumsal akademik arşivde yayınların arşivlenmesine olumsuz bakanların ya da kurumsal arşivin yararına inanmayanların sayısı birkaç kişi ile sınırlı düzeye inmiştir. Akademisyenlerin kayıt girişi yapmamasının nedeni, Araştırmacı Bilgi Sistemi (ARBİS), Yükseköğretim Bilgi Sistemi (YÖKSİS) ve üniversitedeki kimi uygulamalara ayrı ayrı yayın girişi yapmalarının zorunlu tutulmasıdır. Birden çok sisteme yapılan zorunlu kayıt girişleri nedeniyle kurumsal akademik arşive kayıt girişi, fazladan iş yükü olarak görülmektedir.

Doğuş Üniversitesinde akademisyenler, kurumsal akademik arşive kayıt girişi yapmaları yönündeki teşviklere genellikle yayınların bir kopyasını verme/iletme şeklinde yanıt vermektedirler. Bu nedenle, DSpace@Doğuş'ta arşivleme kütüphane personeli tarafından yapılmaktadır. Kütüphane personeli kayıtları sistem üzerinde, ilgili kişinin hesabı üzerinden yapmaktadır. DSpace, sadece yönetici yetkisine sahip hesaplara, sistemdeki diğer üyeler adına giriş yapmaya izin vermektedir. Bu yolla kütüphane personeli her kaydı, kendi hesabından çıkmadan ilgili kişinin hesabına geçiş yaparak oluşturmaktadır. Bu uygulama, hem yapılan kayıtların ilgili kişinin hesabında tutulmasına hem de arşivleme yapıldıktan sonra ilgili kişiye otomatik teşekkür mesajı gönderilmesine aracılık ederek tanıtım ve bildirim yapılmasını sağlamaktadır. Öte yandan telif hakkı nedeniyle sisteme "kapalı erişim" veya "sınırlı erişim" seçenekleriyle kaydedilen yayınlara gelecek kopya taleplerinin doğrudan yazarına gitmesini sağlamaktadır.

Geriye dönük yayınların girişinin artması ve yayınların detaylı bir şekilde arşivlenmesi, akademisyenlerin DSpace@Doğuş'a olan ilgilerini olumlu yönde etkilemektedir. Özellikle İnternette aradıkları yayınların öncelikle DSpace@Doğuş'tan gelmesi onların dikkatini çekmektedir. Ayrıca, sistemdeki yayınlarının kullanım istatistiklerini yayın bazında görebilmeleri bu konuda oldukça etkili olmaktadır. Bu nedenlerle Doğuş Üniversitesi adresli tüm yayınların takibi, tespiti ve kurumsal akademik arşive kaydı kütüphane personeli tarafından yapılmaktadır. Öte yandan akademisyenler tarafından yapılan girişler de kütüphane personeli tarafından incelendikten ve varsa eksiklikleri giderildikten sonra kurumsal akademik arşivde yayımlanmaktadır.

Doğuş Üniversitesi adresli tüm yayınların DSpace@Doğuş'ta arşivlenmesi planlanmıştır. Kayıt girişine güncel yayınlardan başlanmıştır. Bir yandan güncel yayınlar takip edilmekte, diğer yandan geriye dönük kayıtlar tespit edilerek arşivlenmektedir. Yayınların tespit edilmesinde çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden ön plana çıkan ve iyi sonuç verenler şunlardır:

- **Atıf dizinleri:** Web of Science (WoS) ve Scopus atıf dizinlerinde üniversite adresli yayınların adres ve e-posta gibi belirleyici seçeneklerle sorgulanarak tespit edilmesi
- **Veri tabanları:** Yerli ve yabancı veri tabanlarındaki üniversite adresli yayınların kurum bilgisi *(affiliations)* ve e-posta gibi belirleyici seçeneklerle sorgulanarak tespit edilmesi
- **Kütüphane koleksiyonu:** Kütüphane koleksiyonundaki kurum yayınlarının ve enstitülere ait tezlerin yayıncı gibi seçeneklerle sorgulanarak tespit edilmesi
- **Faaliyet raporları:** Üniversitenin yıllık faaliyet raporlarındaki akademik faaliyetlerini incelenerek, bunlardan yayın olanların tespit edilmesi
- **Kurum yayınları:** Üniversitesinin yayımlamış olduğu yayınların tespit edilmesi
- **Ulusal Tez Merkezi:** Ulusal Tez Merkezi veri tabanında uygun seçeneklerle sorgulama yapılarak Üniversite enstitülerinde yapılan tezlerin tespit edilmesi ve kütüphane koleksiyonundakiler ile karşılaştırılması
- **YÖKAKADEMİK:** YÖKSİS verilerinin web ara yüzü olan Yükseköğretim Akademik sayfasında üniversite ve akademisyen adlarıyla sorgulama yapılarak, akademisyenlerin profil sayfalarında listelenen yayınların incelenip üniversitede çalıştıkları süre içinde yaptıkları yayınların tespit edilmesi
- **Kişisel web sayfaları:** Akademisyenlerin üniversitesindeki kişisel web sayfaları ile özel web sayfalarının incelenerek üniversitesinde çalıştıkları süre içinde yaptıkları yayınların tespit edilmesi
- **Birebir iletişim:** Akademisyenlerle birebir iletişim kurularak hem sistemin tanıtımının yapılması hem de üniversite adına üretilmiş yayınlarının tespit ve temin edilmesi
- **Resmi istek:** En son kullanılması düşünülen yöntem olarak tercih edilmiştir. Tüm seçenekler kullanıldıktan sonra, araştırmacılara Kurumsal Akademik Arşivde eksik olan çalışmaları varsa göndermelerinin istenmesi

DSpace@Doğuş'ta Özelleştirmeler

DSpace@Doğuş'un Doğuş Üniversitesini temsil etmesi, web arayüzünün kullanıcı dostu bir yapıda olması ve veri girenlerin süreçleri kolay bir şekilde yürütebilmeleri için DSpace

online

üzerinde özelleştirmeler yapılmıştır. Ön plana çıkan özelleştirmeler şunlardır:

- Türkçe arayüz hazırlanması
- Logo ile başlık eklenmesi ve kurumsal renklerin uygulanması
- Veri giriş formunun Türkçeleştirilmesi ve yayın türüne göre veri giriş formlarının oluşturulması
- Dağıtım lisansının Doğuş Üniversitesi'ne göre düzenlenmesi
- LDAP[15] entegrasyonunun yapılması
- Kullanım kılavuzunun hazırlanması
- Veri giriş rehberinin oluşturulması
- Handle sistemine üye olunması ve sistemin kurulması
- Listeleme ve filtreleme özelliklerinin genişletilmesi
- Yazar adlarına köprü eklenmesi suretiyle listeleme özelliği
- Kuruma özel alanların veri tabanına eklenmesi
- Listeleme görüntüsünün düzenlenmesi
- Özet görüntünün düzenlenmesi
- Scopus API entegrasyonunun yapılması
- Yeni eklenenler listesinin düzenlenmesi
- En çok yayını olan yazarlar ile en çok anahtar kelime içeren yayın listesinin düzenlenmesi
- Sosyal medya uygulamasının sisteme entegrasyonunun yapılması

Sayılarla DSpace@Doğuş

2015 yılında yapılan incelemeye göre, Doğuş Üniversitesi adresli yaklaşık 4000'in üzerinde yayın vardır. Tespit edilen yayınların öncelikle tam metinlerine ulaşılmaya çalışılmış ve tam metinleri elde edilenler öncelikli olarak DSpace@Doğuş'a kaydedilmiştir. Aralık 2016 itibari ile DSpace@Doğuş'ta 2634 adet yayın vardır. Bunlardan 1540'ı açık erişim yayındır. Kapalı erişim olan 1094 adet yayından 197'sinin ise sadece bibliyografik bilgileri kayıtlıdır; ancak bu yayınların üst verilerine DOI adresleri dâhil edilmiştir. Geriye dönük yayınların tespit çalışmaları devam etmektedir ve tam metni elde edilmiş kayıt için bekleyen 100 civarında güncel yayın vardır. Geriye dönük ve henüz kaydı yapılmayan yayınların ağırlığını konferans yayınları oluşturmaktadır. Sistemde konferans yayınlarının sayısının az olmasının nedeni, bu yayın türünün tam metnine erişimde yaşanan güçlüklerdir.

DSpace@Doğuş'ta Aralık 2016 itibariyle kayıtlı bulunan 2634 adet yayının türlerine göre dağılımı Şekil 6'da verilmiştir.

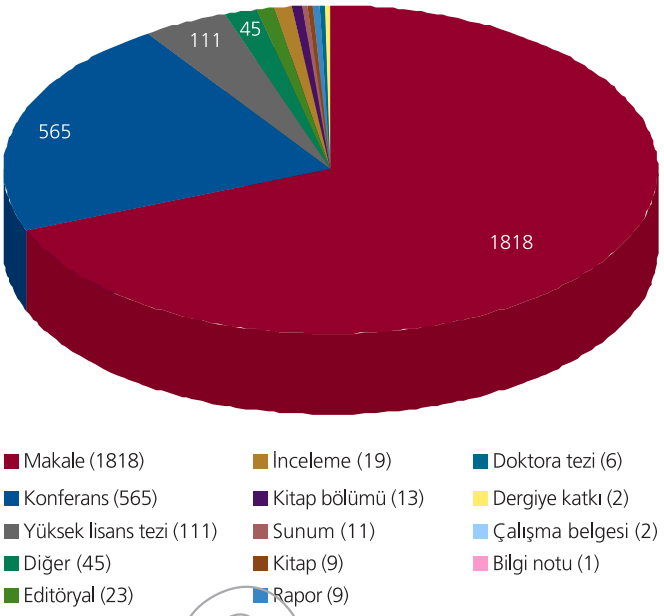

Şekil 6. Doğuş Üniversitesi yayınlarının yayın türüne göre dağılımı.

DSpace@Doğuş'a bugüne kadar kaydı yapılan 2634 adet yayının yayın yılına göre dağılımı Şekil 7'de verilmiştir. Yayın sayıları geriye dönük yayın girişleri devam ettiği sürece değişmeye devam edecektir; ancak sistemdeki yayın sayıları üniversitenin yayın performansı konusunda fikir vermeye yetecek düzeydedir. 2016 yılına ait yayın sayıları, girişler henüz tamamlanmadığından şekil verisine dahil edilmemiştir. 2006 ve 2007 yıllarındaki düşüşün ardından yayın sayısı 2012 yılına kadar dikkat

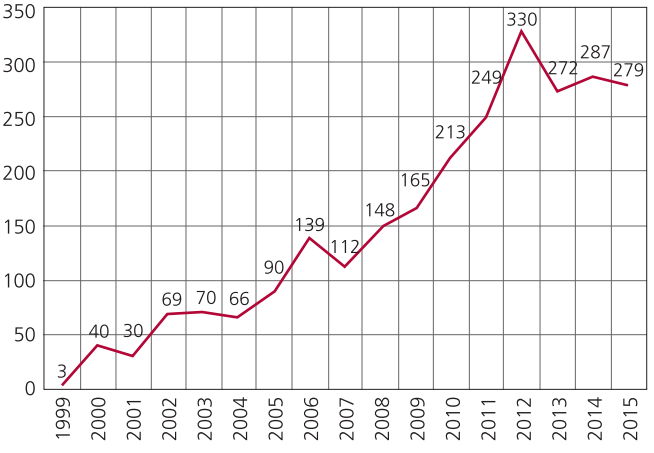

Şekil 7. Doğuş Üniversitesi yayınlarının yıllara göre dağılımı.

[15] Lightweight Directory Access Protocol

online

çekici bir şekilde artmıştır. Artışın en önemli nedeni, Doğuş Üniversitesi'nin CERN deneylerine katılan bir üniversite olmasıdır. 2012 yılından sonraki düşüşün sebebi ise CERN'deki ATLAS deneylerinin koordinatörlüğünü yapan araştırmacının başka bir kuruma geçmesidir.

Şekil 8'de DSpace@Doğuş'taki Doğuş Üniversitesi adresli yayınların üniversite genelindeki (Fakülte, Meslek Yüksek Okulu ve Rektörlüğe bağlı bölümlere göre) dağılımı verilmiştir. Şekil 8'den de görüleceği üzere Mühendislik Fakültesi 932 adet yayınla ilk sırada, Fen Edebiyat Fakültesi 902 adet yayınla ikinci sıradadır. Fen Edebiyat Fakültesi'nin yayın sayısındaki yüksekliğin nedeni, CERN çalışmaları çerçevesindeki 465 adet yayının Fen Edebiyat Fakültesi altında temsil edilmesidir. Bu yayınlar ayrı tutularak yapılan değerlendirmede ise; 385 yayınla Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği, 282 yayınla Bilgisayar Mühendisliği Bölümü, 111 yayınla Kontrol ve Otomasyon Mühendisliği Bölümü ilk üçte yer almıştır.

Doğuş Üniversitesi'nde kurumsal akademik arşiv çalışmaları 2011'de başlamış, yayın girişleri 2012 yılında yoğunlaştırılmış ve halen devam etmektedir. DSpace@Doğuş'un kullanımını, dolayısıyla Doğuş Üniversitesi'nin ve Doğuş Üniversitesi'ne bağlı araştırmacıların görünürlüğüne katkısını gösteren veriler Şekil 9'da verilmiştir. Şekil 9'da da görüleceği üzere, kuruluşundan bu yana DSpace@Doğuş'ta 875 binden fazla arama, 500 binden fazla listeleme, 94 binden fazla kayıt detayı görüntüleme, 41 binden fazla tam metin görüntüleme gerçekleşmiştir.

DSpace@Doğuş, kurum bünyesinde üretilen araştırma çıktılarının görünürlüğünü kolaylaştırmakta ve araştırmaların etkisini artırmaya katkıda bulunmaktadır. Öte yandan, yenileşim sağlayarak araştırmanın tekrarını ve intihali önlemekte, bilimsel rekabet ortamında avantaj oluşturmakta, işbirliği fırsatları yaratmakta, disiplinlerarası araştırmaları güçlendirmekte, öğretim materyallerinin geliştirilmesine ve paylaşımına aracılık etmekte ve araştırma faaliyetlerinin yönetimini kolaylaştırmaktadır.

DSpace@Doğuş, kaynakların üst verilerinde ve tam metinlerinde basit ve detaylı arama imkânının yanında tarih, yazar, başlık, konu, tür, bölüm ve yayıncıya göre listeleme seçenekleri sunmaktadır. Bu seçenekler araştırmacıların kaynaklara erişimini kolaylaştırmaktadır. Sistem, kurum veya bölüm bünyesinde neler üretildiğinin iyi bir arşivine de erişim sağlamaya aracılık etmektedir. Arzu edilirse koleksiyonlara üye olunarak, koleksiyonlara yeni eklenen içerikler hakkında e-posta aracılığı ile bildirim alınabilmektedir.

Doğuş Üniversitesi mensupları DSpace@Doğuş'un doğal üyesidir ve giriş için üniversitedeki mevcut kullanıcı adı ve şifresi (LDAP doğrulama yöntemi) yeterlidir. Ancak, gönderi yapılacak koleksiyon / koleksiyonlarda yetkilendirme, kurumsal akademik arşiv yöneticisi veya ilgili bölüm yöneticisi tarafından yapılmaktadır.

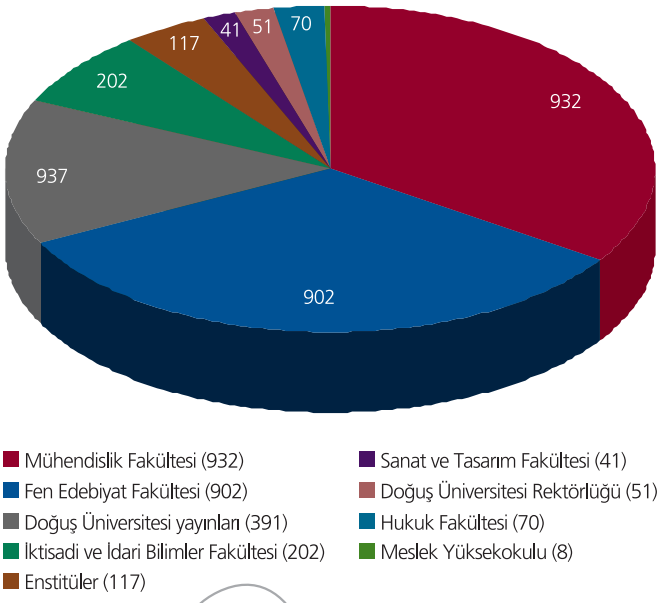

Şekil 8. Doğuş Üniversitesi yayınlarının fakülte ve meslek yüksekokullarına göre dağılımı.

DSpace@Doğuş'un uygulamaları çerçevesinde elde edilen deneyimler, Doğuş Üniversitesi Kurumsal Akademik Arşivi ve

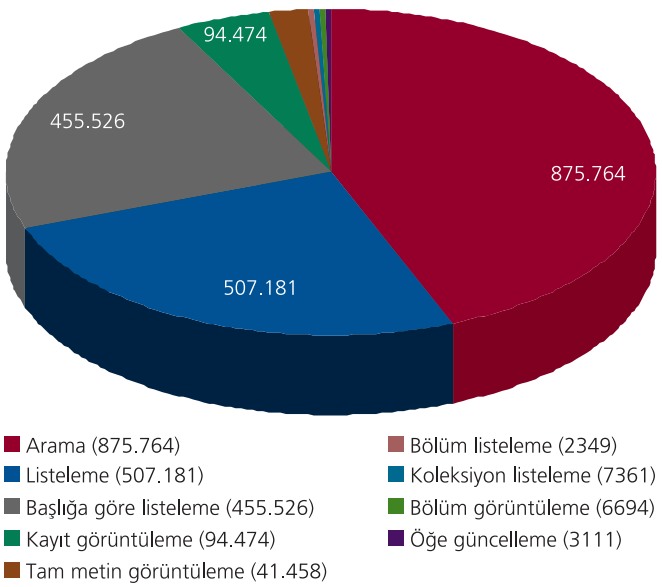

Şekil 9. DSpace@Doğuş'un kullanımına ilişkin veriler.

Online

Açık Hava Kütüphanesi adlı web sayfası üzerinden paylaşılmıştır. Ayrıca e-posta ve diğer iletişim kanalıyla gelen tüm isteklere yanıt verilmiştir. Bu paylaşım ve desteğin kurumsal arşiv çalışması yapan kurumlara yol gösterici olduğu söylenebilir. Örneğin; MEF Üniversitesi (Çelik, 2016, s. 3), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İbn Haldun Üniversitesi, Bartın Üniversitesi akademik arşiv sistemleri, DSpace@Doğuş'un deneyimleri doğrultusunda kurulan sistemlerden bazılarıdır.

Sonuç

Kurumsal akademik arşiv oluşturma çalışmalarının dikkatli bir şekilde yürütülmesi önemli görülmektedir. Bu işte amaç, sadece bir kurumsal akademik arşiv sistemi oluşturmak değil; oluşturulacak sistem ile üniversite bünyesinde gerçekleştirilen çalışmaların derlenmesi, derlenen bu çalışmaların uluslararası standartlarda kaydının oluşturulması, yayınların saklanması, harmanlama sistemlerinde içeriğin dizinlenmesi, yayınların görünürlüğünün artırılmasıdır.

Hızla yükselen maliyetler, bilimsel iletişimin geniş platformlara taşınması, araştırma etkisinin artışına ve elektronik ortamdaki mirasın korunmasına duyulan ihtiyaç açık erişimin ortaya çıkış nedenlerini oluşturmaktadır. Kurumsal akademik arşivler ise açık erişimin önemli bir alt yapısıdır. Kurumsal akademik arşivler; finansal ve yasal engelleri kaldırmaya, bilimsel bilgiyi özgürleştirmeye, adil kullanım hakkı sağlamaya, araştırma sonucunun tanınırlığını ve görünürlüğünü arturarak bilimsel etkisini yükseltmeye, atıf oranlarının artışına ve araştırmacıların literatüre daha geniş alandan bakmasını sağlamaya aracılık eder. Bu da kurumsal akademik arşiv uygulamasının gerekliliğini ortaya koyar.

ANKOS AEKA grubunun 2012 yılından beri her yıl düzenlediği Açık Erişim çalıştay ve konferansları Türkiye'de kurumsal akademik arşivlerin, dolayısıyla açık erişimin gelişmesine ve yaygınlaşmasına önemli katkılar sağlamaktadır.

YÖK'ün açık erişim çalışmalarına gerekli desteği vererek, üniversitelere "Yükseköğretim Kurulu Yükseköğretim Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Politikası" hazırlayıp göndermesi, kurumsal akademik arşiv konusunda eğitim amaçlı toplantılara ve Açık Erişim 2014 Çalıştayı'na ev sahipliği yapması, Türkiye'deki açık erişim konusundaki farkındalığa önemli katkılar sağlamıştır.

Türkiye'deki kurumsal akademik arşivlerin uluslararası rehberlerde harmanlanması, Türkiye'de rekabet ortamı oluşması bakımından önemli görülmektedir. Öte yandan yayınlara erişimde farkındalık yaratır ve ulusal yayınların gün yüzüne çıkarılmasına aracılık eder.

TÜBİTAK ULAKBİM Açık Bilim Danışma Kurulunun öncülüğünde Türkiye Akademik Arşivi adlı harmanlama sisteminin (beta sürüm) yayına geçirilmiş olması önemli bir kilometre taşıdır. Bu harmanlama sistemi; kurumları sistemde yer almak, yayın sayılarını artırmak, standartlara göre kayıt girmek gibi konularda teşvik edecektir.

Araştırmacıların Kurumsal Akademik Arşivlere yayınlarını girmesi teşvik edilmelidir. Bu konuda en azından TÜBİTAK'ın sağladığı fon desteğinden yararlanmak için araştırmacılara yayınlarını bağlı bulundukları üniversitenin kurumsal akademik arşivine girme zorunluluğu getirilmelidir.

Kurumsal akademik arşivlerin üniversitelerde yaygınlaşması ve gelişmesi akademisyenlerin birden çok sisteme veri girişi sorununa çözüm üretecek bir girişimdir. Çünkü standartlara uygun kurumsal arşivlere girilen kayıtlar merkezi sistemler tarafından harmanlanabilmektedir.

Doğuş Üniversitesi için kurulan akademik arşiv sistemi ile Doğuş Üniversitesi adresli yayınlar, uluslararası standartlarda derlenmeye başlanmıştır. Derlenen ve akademik arşiv sistemine girişi yapılan yayınlar Doğuş Üniversitesinin fakülte ve bölüm düzeyinde yayın performansını ortaya koymasının yanında tüm harmanlama sistemlerine kayıt sağlaması üniversitenin tanınırlığına, yayınların etkisine farkındalık katmıştır.

Kaynaklar

Akbaytürk Çanak, T., Çelik, S., Çetinkaya, İ., Çukadar, S., Güneş, G., Gürdal, G., … Kaygusuz, A. (2014). *2023'e doğru Türkiye'de üniversite kütüphaneleri: Mevcut durum, sorunlar, standartlar ve çözüm önerileri.* Ankara: Yükseköğretim Kurulu. 16 Aralık 2016 tarihinde <http://hdl.handle.net/11376/474> adresinden erişildi.

Al, U. ve Şencan, İ. (2016). Bilimsel iletişimin dikenli yolları: Makalelerin yayın süreci üzerine bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği*, *30*(3), 449–470. 16 Aralık 2016 tarihinde <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/ view/2693> adresinden erişildi.

ANKOS (2016a). *Açık erişim ve kurumsal arşivler.* 2 Şubat 2016 tarihinde <http://www.ankos.org.tr/acik-erisim> adresinden erişildi.

ANKOS (2016b). *Bir bakışta açık erişim.* 2 Şubat 2016 tarihinde <http://www.ankos.org.tr/acik-erisim/bir-bakista-acik-erisim> adresinden erişildi.

ANKOS (2016c). *Ulusal kurumsal arşiv girişimleri.* 2 Şubat 2016 tarihinde <http://www.ankos.org.tr/acik-erisim/ulusal-acik-erisim-girisimleri> adresinden erişildi.

Baudoin, P., and Branschofsky, M. (2003). Implementing an institutional repository: The DSpace experience at MIT. *Science & Technology Libraries*, *24*(1/2), 31–46.

Çelik, R. (2016, Şubat 24). *Kurumsal akademik arşivler yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri: MEF Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi örneği.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Fen Filimleri Enstitüsü, Sakarya. 15 Ocak 2016 tarihinde <http://hdl.handle.net/20.500.11779/90> adresinden erişildi.

Çimen, E., Çelik, S., Kafalı, G., Sezgin, Ü. B., Turgut, B. E. ve Yanaz, H. (2016). Online training platform for library professionals: ANKOS Academy. *IFLA World Library and Information Congress (WLIC) 2016*,

Online

August 13–19, 2016, Columbus, OH, USA. 2 Şubat 2016 tarihinde <http://library.ifla.org/id/eprint/1456> adresinden erişildi.

Coşkun, C., Bayram, Ö., Holt, İ. ve Karasözen, B. (2007). *Kurumsal arşiv oluşturma rehberi*. 2 Aralık 2016 tarihinde <http://eprints.rclis.org/9568/> adresinden erişildi.

Doğuş Üniversitesi (2012). *Doğuş Üniversitesi eArşiv Politikası*. 2 Şubat 2016 tarihinde <http://hdl.handle.net/11376/2697> adresinden erişildi.

Doğuş Üniversitesi (2014). *Doğuş Üniversitesi Açık Erişim Yönergesi*. 2 Şubat 2016 tarihinde <http://hdl.handle.net/11376/435> adresinden erişildi.

Duraspace (2014). *DSpace documentation*. 2 Şubat 2016 tarihinde <https://wiki.duraspace.org/display/DSDOC/All+Documentation> adresinden erişildi.

Kurtz, M. (2010). Dublin Core, DSpace, and a brief analysis of three university repositories. *Information Technology & Libraries*, *29*(1), 40–46.

OpenAIRE (2012). Araştırma kurumları için OpenAIRE kılavuzu. *Türk Kütüphaneciliği*, *26*(2), 416–438.

OpenDOAR (2016). *Repository statistics*. 2 Şubat 2016 tarihinde <http://www.opendoar.org/> adresinden erişildi.

TÜBİTAK ULAKBİM (2016). *Türkiye Akademik Arşivi*. 2 Şubat 2016 tarihinde <http://arsiv.ulakbim.gov.tr/arsivler> adresinden erişildi.

Turkish OpenAIREplus Help Desk and ANKOS OA&IR (2014). Open access developments in Turkey boosted by the Higher Education Council. *OpenAIRE Newsletter*. 2 Şubat 2016 tarihinde <https://www.openaire.eu/open-access-developments-in-turkey-boosted-by-the-higher-education-council?acm=_26&idU=1> adresinden erişildi.

YÖK (2014). *AES kurulum lisesi*. 2 Aralık 2016 <http://www.yok.gov.tr/web/acikerisim/acik-erisim-sistemi-kurulum-listesi> adresinden erişildi.

Yükseköğretim Kanunu (1981). *T.C. Resmi Gazete*. (22354, 4 Kasım 1981).

online